

Háda Béla

Thaiföld évtizedes belső válsága a 2014-es krízis tükrében

Míg Európa az utóbbi hónapokban nagyrészt az ukrajnai válságra figyelt, addig a világ másik felén, Thaiföldön újabb fejezetéhez érkezett a baloldal vezető pártja és az urbánus konzervatív erők immár csaknem évtizedes küzdelme. A bangkoki utcákon zajló erőszakos megmozdulások, majd az új parlament megválasztásának ellehetetlenítése a külvilág számára is világosan jelzik az ország mély belső megosztottságát, amelyet az elveket hangoztató nyilatkozatok mögött valójában a hosszú távú csoportérdekek stratégiai szintű ütközése idézett elő és tart napirenden, tovább bénítva Délkelet-Ázsia egyik legjelentősebb államának politikai életét. Jelen elemzésünk a thaiföldi belpolitikai krízis hátterébe nyújt betekintést.

A thai belpolitika meghatározó tényezői az ezredfordulót követően

A thai monarchia elmúlt nyolc évtizedes történelmének áttekintése során rögtön szembeötlik, hogy a belpolitikai stabilitás korábban sem volt igazán jellemző az országra. A legidőtlenebb tényezőnek lényegében máig az immár 86 éves Bhumibol Adulyadej számít, aki IX. Rama néven csaknem 68 éve a délkelet-ázsiai ország uralkodója. A király ma a világ legrégebben hivatalban lévő államfője, s noha szerepe alkotmányosan körül van bástyázva, a thaiok szemében óriási erkölcsi és szimbolikus tekintély. Persze a gazdasági hatalom által garantált befolyás mellett, hiszen a Chakri-dinasztia (az uralkodó családja) óvatos becslések szerint is nagyjából 30 milliárd dolláros vagyon fölött rendelkezik.¹ Erre, valamint sok évtizedes uralkodói tapasztalataira alapozva a király a színpalak mögött rendszeresen befolyást gyakorol a politikai folyamatokra.² Erősíti ezt a gyakorlatot az is, hogy az uralkodónak és környezetének a demokratikus mechanizmusok (különösen azok részvételi formái) iránti bizalma általában igen csekély. Sajátos hatalomtechnikai megoldásai ugyanakkor évtizedeken át torzítóan hatottak Thaiföld politikai elitjének és társadalmának kapcsolataira, s persze a parlamentarizmus működésére is. A dinasztia és a hozzá kötődő konzervatív beállítottságú, alapvetően urbánus életmódot folytató tradicionális elitcsoport (főként annak legvagyonosabb, gyakran az uralkodó családjával is rokonságban álló családjai, a thai oligarchák) az ország belpolitikai életének legmeghatározóbb szereplői voltak, egészen a legutóbbi időkig.³

1 Marshall, Andrew: *Opinion: Prognosis for divided Thailand bleak, but why?* CNN, 2014. 01.14.

2 *A right royal mess – Thailand's king and its crisis.* *The Economist*, 2008. 12. 04.

3 Minderről bővebben lásd Albritton, Robert B. – Bureekul, Thawilwadee: *Developing Democracy under a New Constitution in Thailand.* National Taiwan University and Academia Sinica Asian Barometer, *Project Office Working Paper Series*, no. 28, 2004.

Thaiföld másik fontos jellemzője a fegyveres erők szoros kapcsolata a politikai élettel. A thai állam amúgy is gyenge demokratikus fejlődését a parlamentáris monarchia 1932. évi bevezetése óta⁴ tizenhét alkalommal törte meg katonai hatalomátvétellel,⁵ közülük a legutóbbira 2006-ban került sor. Ezzel az ország világcúcstartó az adott időszakban. A katonai elit alapvetően a konzervatív csoportokhoz kötődik, erős hajlama a civil kormányok eltávolítására pedig alapjaiban teszi kétségessé minden olyan politikai kurzus kibontakozását, amely a tradicionális viszonyok meghaladását és a népakarat hatékonyabb érvényesítését tűzi ki célul. A fejlődőképeség hiányának képét csak tovább erősítik az állandóan megújuló belpolitikai válságok.

A napjainkban ismertté vált krízis gyökerei valójában még a 2001. évi törvényhozási választásokig nyúlnak vissza, amelyek eredményeképpen az ország egyik leggazdagabb üzletembere, az egykori rendőrtisztből telekommunikációs mogul, majd politikussá emelkedett Thaksin Shinawatra az általa alapított *Thai Rak Thai (TRT)* párt színeiben a kormányfői székbe ülhetett.⁶ Ekkor még – mint a vagyoni elit tagját – az oligarchák egy része is támogatta. Az új miniszterelnök azonban elődeitől nagyban eltérő stílust képviselt. Politikája fő bázisának az ország gyors fejlődéséből nagyrészt kirekesztett, a bangkoki életminőséggel és anyagi környezettel összehasonlíthatatlan körülmények között élő vidéki szegény rétegeket tekintette. Thaiföldön ugyanis – csakúgy, mint Ázsia legtöbb országában – a statisztikai értelemben látványos fejlődés Európához képest mind területileg, mind pedig a lakosság különböző csoportjait tekintve sokkal aránytalanabban és egyenetlenebben oszlik meg. Ennek következménye az óriási szociális különbségek kialakulása, amely egyrészt ideológiai muníciót szolgáltat a populista politikának, másrészt e töresvonalak mentén súlyos belső konfliktusokkal fenyegeti az államot. A vidéki, főként az északi thai lakosság szemében igen népszerűek voltak a TRT olcsó egészségügyi ellátásról és adósságkönnyítésről szóló ígéretei, nem is beszélve a pártvezér nacionalista beállítottságáról és a hagyományos bangkoki elittel szembeni kritikai hozzáállásáról. A „self-made man” temperamentumú miniszterelnök kétségkívül jól érzett rá az ország társadalmi anomáliáiból fakadó elégedetlenségre, amit az általa meghirdetett politika máig tartó sikere is bizonyít.

Shinawatra „ősbűne” az volt, hogy kikezdte a thai gazdasági és belpolitikai életet tradicionálisan uraló oligarchakörök érdekeit, s kormányzása során felvillantotta előttük egy új, velük szemben riválisként fellépő elitcsoport felnövekedésének kockázatát. Márpedig ezek az oligarchakörök az általa képviselt, az elmúlt évtized belpolitikai dinamikája alapján erős lábakon álló és tömegbázissal rendelkező baloldali fordulatnak nem akarnak teret engedni.

Bangkoki „hadszínterek”

A kormányfő 2005-ben kiemelkedő részvétel mellett ismételte meg választási győzelmét a konzervatív ellenzék vezető erejének számító *Demokrata Párttal (DP)* szemben, 374 helyet

4 Erről lásd Patit Paban Mishra: *The History of Thailand*. Santa Barbara, 2010. 105–106. o.

5 Thailand: Calming the Political Turmoil. International Crisis Group, *Asia Briefing* no. 82, 2008. 09. 22. 1. o.

6 Erről lásd Harker, William R.: *The General Election in Thailand 2001*. *Virginia Review of Asian Studies*, 2003. január.

szerezve az 500 tagú törvényhozásban. Az ország történetében addig példátlan eredmény⁷ politikai kurzusának tartós fennmaradását vetítette előre, ami elfogadhatatlan perspektívát jelentett társadalmi és parlamenti ellenzéke számára.

A Thaksin Shinawatra bukásához vezető kormányellenes tüntetések 2006 elején kezdődtek, Thaiföld legnagyobb telekommunikációs vállalatcsoportjának, a Shin Corpnak az eladása miatt. A mintegy kétmilliárd dolláros, január 23-án megkötött üzletben a miniszterelnök családja és környezete is érintett volt. Ezt kihasználva az ellenzék, városi tömegbázisára támaszkodva, tüntetéssorozatot szervezett, azzal vádolva a kormányfő családját, hogy el akarják kerülni az adófizetést, és külföldi érdekcsoportok kezére játszanak egy stratégiai fontosságú nemzeti vállalatot.⁸ Az egyre növekvő nyomás levezetése érdekében Thaksin február 24-én bejelentette a parlament feloszlását és a rendkívüli választások kiírását. A *Népi Szövetség a Demokráciáért* nevű ellenzéki mozgalom a Demokrata Párt támogatásával azonban bojkottálta a választásokat, amelynek eredményét az Alkotmánybíróság végül megsemmisítette. Az új választásokra októberben került volna sor, amit a legújabb katonai hatalomátvétel tett okafogyottá.

A miniszterelnökkel szembeni politikai támadások egyre szervezettebbé váltak, hivatalosan korrupcióval, hatalommal való visszaéléssel, az uralkodói tekintély semmibevételével és diktatórikus törekvésekkel vádolták meg.⁹ Emellett folyamatosan emlegették a kormányoldal monarchiaellenességét is. Shinawatrára külföldről is erős nyomás nehezedett. Az emberi jogok rendszeres megsértése – különösen az ország északnyugati és déli határvidékein a 2003-as drogellenes kampány során – súlyos kritikákat váltott ki a nemzetközi szervezetek részéről.¹⁰

Thaksin hatalmának végül tehát a hadsereg beavatkozása vetett véget, 2006. szeptember 19-én, egyetlen éjszaka leforgása alatt. A vértelen puccsot vezető Sonthi Boonyaratglin tábornok a közállapotok normalizálásával indokolta a fegyveres erők fellépését, a gyakorlatban azonban mindez a hagyományosnak tekintett hatalmi viszonyok restaurálásának igényét jelentette. A miniszterelnök ez idő alatt az ENSZ New York-i közgyűlésén vett részt, itt érte az államcsíny híre, s már nem is tért vissza hazájába.¹¹ Az azóta eltelt években időszakosan Londonban és Dubaiban élt, önkéntes száműzetésben. Az Alkotmánybíróság 2007. május 30-án feloszlatta a TRT pártot, vezetőinek legnagyobb részét öt évre eltiltotta a közügyek gyakorlásától. Az ellenzék látszólagos győzelme azonban rövid életűnek bizonyult.¹²

Az elűzött vezér otthon maradt hívei a *Néphatalom Párt (People's Power Party – PPP)* megalapításával igyekeztek összefogni a tömegbázist. Befolyásuk átmentése olyan eredményes volt, hogy a PPP a 2007 decemberében tartott választások eredményeképp egy

7 Attachai Uerantasan: Analyzing National Elections of Thailand in 2005, 2007, and 2011 – Graphical Approach. *International Journal of Business and Social Science*, 2012. vol. 3, no. 19. 73. o.

8 Beeson, Mark – Bellamy, Alex J.: *Securing Southeast Asia – The politics of security sector reform*. New York, 2008, Routledge, 100. o.

9 Thailand: Calming the Political Turmoil. International Crisis Group, *Asia Briefing* no. 82, 2008. 09. 22. 2. o.

10 London, Ellen: *Thailand Condensed – 2000 years of history and culture*. Marshall Cavendish, Singapore, 2008. 52. o.; Dabhoiwala, Meryam: *A chronology of Thailand's 'war on drugs'*. *Asian Human Rights Commission*, é. n.

11 Mishra: i.m. 148. o.

12 Minderről lásd Háda Béla: *A thaiföldi belpolitikai krízis háttere és kockázatai*. *Nemzet és biztonság*, 2009. 3. sz. 18–21. o.

többpárti koalíció tagjaként alakíthatott ismét kormányt. Ennek következtében a távol lévő Shinawatra továbbra is a thai politikai élet egyik meghatározó szereplője maradt. A PPP koalíciós kormányzása azonban mindössze egy évig tarthatott. Az egymást követő Samak Sundaravej, majd Somchai Wongsawat miniszterelnökök hatalma a belpolitikai támadások miatt végig igen gyenge lábakon állt. Amikor pedig 2008 őszén kirobbant az újabb kormányellenes tüntéssorozat Bangkokban, a történéseknek már a világ is nagyobb figyelmet szentelt. Már itt megjelent a 2014 elején is alkalmazott taktika, a főváros blokád útján való megbénítása és a bangkoki kormányzati intézmények ellehetetlenítése.¹³ A tapasztalatok már ekkor egyértelműen bizonyították, hogy a konzervatívok mozgósítási potenciálja Bangkokban többszörösen felülmúlja a baloldalt. Az erre alapozott taktikájuk végül sikerre vezetett, ami természetesen a 2013–2014-es megmozdulásokhoz is használható mintával szolgál.

A belpolitikai patthelyzetnek újabb alkotmánybíróági döntés, a kormánypárt ismételt feloszlata és a vezetők közügyektől való eltiltása vetett véget. Ennek következtében kapott a Demokrata Párt elnöke, Abhisit Vejajiva 2008. december 17-én kormányalakítási megbízást.¹⁴ Mandátuma a párt helyzete folytán legfeljebb rövid időre hozhatott nyugalmat a konzervatívok számára, végül 2011 augusztusáig szólt. Vejajiva – különösen szociális fronton – nem akarta teljes mértékben felszámolni Shinawatra liberális reformjait, a tömegeket mégsem tudta elfordítani ellenfelétől.¹⁵ Egy rövid időszak elegendő volt arra, hogy Thaksin hívei rendezzék soraikat, s vörös pólóban megjelenő aktivistáikkal ismét demonstrálják jelenlétüket Bangkokban. A 2010-es demonstrációhullámnak újfent a hadsereg vetett véget, immár a kormány oldalán. A PPP egykori képviselőiből a 2008-as feloszlatast követően alakult meg a *Pheu Thai* („A Thaiokért”) párt, a Thaksin által kialakított politikai blokk harmadik formációjaként. Mint kiderült, az alkotmánybíróági eljárások nem tudták kikezdeni a csoport tömegbázisát, és a Pheu Thai ugyanolyan életképesnek bizonyult, mint a TRT. Vejajiva és pártja számára komoly csapás volt, hogy a 2010-es tüntetések elfojtása 98 halálos áldozattal járt, s kétezernél is többen sebesültek meg.¹⁶ A fiatal és addig nagy ígéretnek tartott miniszterelnök tekintélye kiköszörülhetetlen csorbát szenvedett, ami egyszersmind azt is jelezte, hogy a Demokrata Párt nem számíthatott sok jóra a soron következő választásokon sem. Ez utóbbit végül 2011 nyarára írták ki.

Yingluck Shinawatra, Thaksin fiatalabbik húga szintén az üzleti életben tevékenykedett, amikor a Pheu Thai felkérte a pártlista vezetésére. A 2011 júliusában tartott általános törvényhozási választásokon a Pheu Thai abszolút többséget szerzett az 500 tagú képviselőház 265 képviselői helyének elnyerésével. Yingluck ezzel Thaiföld történetének első női kormányfője lett.¹⁷

13 Lásd például Crispin, Shawn W.: *More Turmoil in Beleaguered Bangkok*. *Asia Times Online*, 2008. 11. 25.

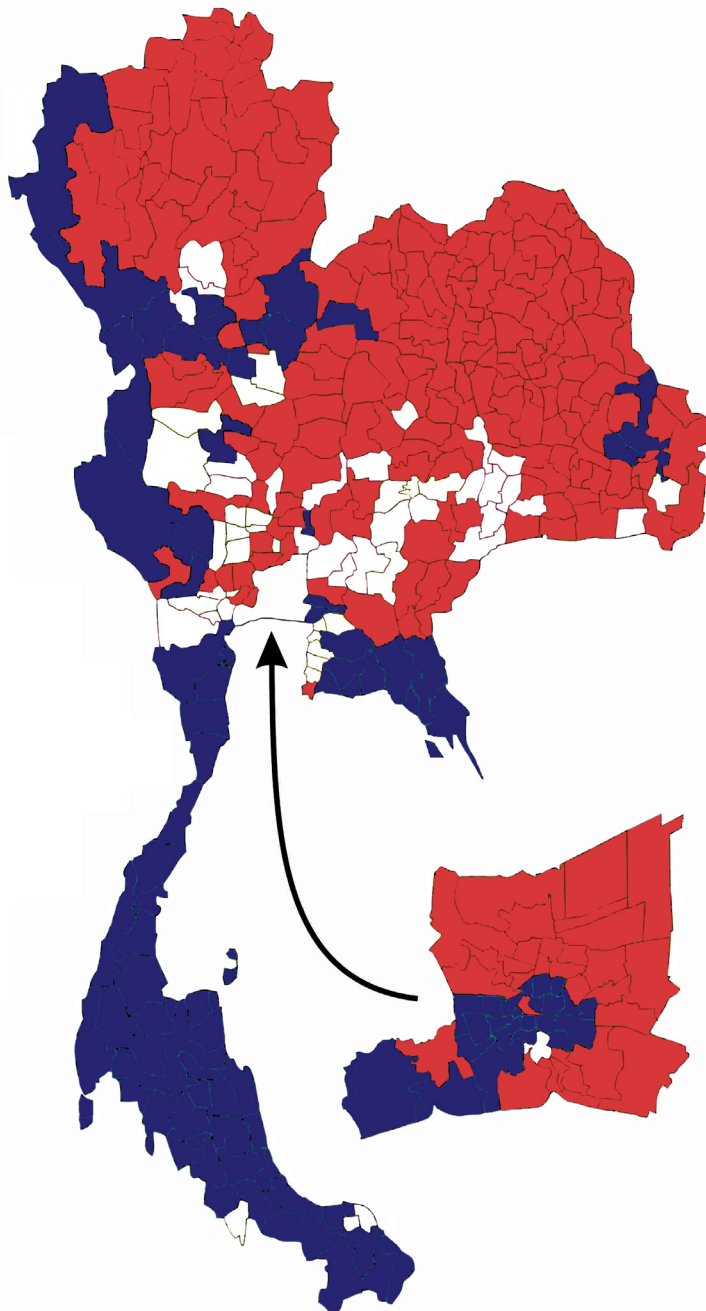
14 *New face, old anger*. *The Economist*, 2008. 12. 18.

15 *Abhisit Vejajiva*. *BBC News*, 2010. 03. 17.

16 *Thailand: Hold Army Accountable for 2010 Violence*. *Human Rights Watch*, 2013. 03. 07.

17 *Thailand confirms Yingluck Shinawatra as first female PM*. *The Guardian*, 2011. 08. 05.

A Pheu Thai (vörös) és a Demokrata Párt (kék) választási eredményei 2011-ben a választási körzetekre lebontva

Megjegyzés: A fehéren maradt körzeteket egyéb pártok jelöltjei nyerték, a kiemelt terület Bangkok körzeteit ábrázolja.

Forrás: Chris Baker (Regional Voting, *New Mandala*, 2011. 07. 04.)
és a *The Economist* (A surprising new face. 2011. 07. 07.) adatai alapján

A választási eredmények látványosan rajzolták ki a két vezető politikai tömb támogatottságának regionális eloszlását: míg az ország kiterjedt északi és északkeleti térségeiben a Pheu Thai szinte egyeduralkodónak számít, addig a Demokrata Párt a nyugati határvidék nemzetiségi területein, Bangkok belső körzeteiben és Dél-Thaiföldön számít vezető erőnek. Ezek a régiók gazdasági adottságaikat tekintve is számottevő eltéréseket mutatnak. A Pheu Thai törzsterülete jobbára alacsony jövedelmű népességnek otthont adó vidék, melyet zömmel mező- és erdőgazdasági, illetve kisebb részben bányászati tevékenység jellemez. Ezzel szemben a DP-t támogató régiók az ország gazdagabb, magas színvonalú ipari és idegenforgalmi ágazatokkal rendelkező térségei, valamint azok a déli és nyugati határterületek, amelyeket a legsúlyosabban érintett Thaksin már említett 2003-as drogellenes kampánya. Mellettük az ország középső, legsűrűbben lakott területein a többi, lényegesen kisebb jelentőséggel bíró politikai szervezet is teret nyerhetett. Mindezek egyben arra is rávilágítanak, hogy a két vezető párt tömegbázisa közötti törésvonal kialakulásában a szociológiai, illetve szociokulturális jellemzők nagyon fontos szerepet játszottak.

A Demokrata Pártot nemcsak a már említett tradicionális elitcsoport támogatja (ez aligha lenne elég bármiféle komolyabb választási eredményhez), hanem általában a lakosság polgárosodottabb csoportjainak nagy része is, akik tartanak attól, hogy a fejlettebb régiókban megtermelt magasabb jövedelmüket a baloldali párt elvonja és átcsoportosítja a szegényebb térségek lakosságának javára.¹⁸ Ez irányú félelmeiket tovább szítja, hogy bár az ország gazdasági növekedése általában lassul, a szegényebb északkeleti térségekben még gyors fejlődés figyelhető meg, különösen a kereskedelmi és szolgáltató szektorban.¹⁹ Ez mára persze még nem eredményezte a déli országrészek fejlettségi fölényének „elolvadását”, de növelte a helyi szereplők önbizalmát és a politikai képviselő iránti igényét.²⁰ Ez már nem is teszi annyira elképzelhetetlenné annak az új középosztálynak, illetve elitnek a felemelkedését, amelyről korábban szót ejtettünk.

A Shinawatra név tehát komoly mozgósító erővel hatott a klán hagyományos vidéki választóinak körében, míg a demokrata pártiak a démonizált vezető „szálláscsinálójaként” tekintenek a család újabb miniszterelnökére, aki tulajdonképpen száműzetésben élő bátyja hatása alatt tevékenykedik. Ez egyértelművé tette, hogy az újabb konfliktus aligha lesz elkerülhető. Az ürügyet végül a 2013-ban betervezett amnesztiorvény szolgáltatta, melyet oly módon szövegeztek meg, hogy közkegyelmet biztosítson a 2010-es katonai akció elrendelésével megvádolt politikusoknak, de egyúttal Thaksin Shinawatrának is.²¹ A külföldön élő ex-miniszterelnök szinte egy percre sem került ki az ellenzék figyelmének középpontjából, esetleges visszatérésének emlegetése konzervatív oldalon mindig alkalmas volt arra, hogy felszítsa az indulatokat.

Emellett a kormányzat kísérletet tett a parlament felsőházának felállítására vonatkozó alkotmányos szabályok megváltoztatására is, melyeket jelenlegi formájukban a 2006-os

18 Erre az egyik sokat idézett példa a rizstámogatási rendszer bevezetése, ami kedvez az északkeleti régió termelőinek, de sújtja a kereskedőket. Profile: Suthep Thaugsuban and Thailand's protesters. *BBC News*, 2013. 11. 28.

19 Shadbolt, Peter: Thailand elections: Politics of crisis. *CNN*, 2014. 02. 02.

20 Uo.

21 Yuvejwattana, Suttinee: Thai Protest Against Amnesty Law May Attract 10 000 in Bangkok. *Bloomberg*, 2013. 10. 30.

katonai hatalomátvételt követően rögzítettek. Eszerint a szenátus tagságának csaknem felét választás helyett egy bizottság nevezi ki. Ezt a gyakorlatot a kormány antidemokratikusnak tartotta, módosítási kísérletei azonban az alkotmánybíróság ellenállásába ütköztek.²² Az ellenzék a kezdeményezésben újabb kísérletet látott arra, hogy a Pheu Thai ellenőrzése alá vonja a törvényhozás felsőházát is.

A 2013 őszével kibontakozó újabb intenzív bangkoki tüntetéshullám a helyzetének tisztázására készítette a Pheu Thai-t és Yingluck miniszterelnök-asszonyt is, amit előre hozott választások megtartásával akartak elérni. A kormány távozását követelő demonstrálók ebben a hatalom átmentésére irányuló kísérletet láttak, és a Pheu Thai biztos fölénye tudatában a szavazás elhalasztását követelték. Amennyiben ez nem történik meg, kifejezték az elszántságukat a folyamat megakadályozására is. E javaslatokat a kormánypárt elvetette, amivel valószínűleg a status quo fennmaradásának és az utcai erőszak további elhúzódásának kívánta elejét venni.²³ A voksolást ennek megfelelően végül a tervek szerint, 2014. február 2-án tartották meg.

Noha az ellenzékiek beváltották a szavazóhelyiségek blokádjával kapcsolatos fenyegetéseiket, mindössze a választók 10%-át akadályozhatták meg szavazataik leadásában. Ennek ellenére a képviselői helyek közül mintegy 28-at nem sikerült betölteni, így az új parlament nem rendelkezik a határozatképességhez előírt létszámmal, és a kormány sem állhat fel.²⁴

Az ellenzék rögtön alkotmány sértést kiáltott, és a választások eredményének megsemmisítését kérte az Alkotmánybíróságtól.²⁵ Válaszul a kormányzat pótválasztások sorozatának megszervezésével akarta betölteni a szabotált körzetek képviselői helyeit, ezt a csatát azonban március 21-re elvesztette. A thai alkotmánybíróság ezen a napon bejelentette, hogy megsemmisítette a februári választások eredményeit, és a kormányzattal való konzultáció mellett új választási eljárás lefolytatására kötelezte a választási bizottságot.²⁶ Megállapítása szerint sértette az ország alkotmányát, hogy a választások nem egy napon zajlottak le Thaiföld egész területén. Ezzel lényegében az ellenzék álláspontját erősítette meg, ugyanakkor a döntés a belpolitikai patthelyzet fennmaradását eredményezi, amelyből e sorok zárásakor még semmilyen kiút nem mutatkozik. A következő országos választások megrendezése elkerülhetetlen, az azonban igen valószínű, hogy megegyezés nélkül az ellenzék a februári voksolás „sorsára” juttatja azt is. Ezt a törekvést Suthep Thaugsuban, a bangkoki tüntetések szellemi vezetője is megerősítette.²⁷ Thaiföld belpolitikai bénultsága tehát a jelenlegi helyzet alapján várhatóan az elkövetkező hónapokban is fennmarad, ami könnyen arra ösztönözheti a feleket, hogy akár erőszakkal is dűlőre vigyék a kormányzás kérdését.

22 Lásd *Thailand Constitutional Court rejects Senate amendments*. *BBC News*, 2013. 11. 20.

23 Thailand: No easy way out. *Asia Special Report*, Nomura Global Markets Research, 2014. 01. 21. 4. o.

24 Yuvejjattana, Suttinee – Nguyen, Anuchit: *Thai Vote Fails to Ease Tensions as Protesters Disrupt Election*. *Bloomberg*, 2014. 02. 02.

25 *Thailand opposition mounts legal bid to annul election*. *The Guardian*, 2014. 02. 04.

26 *Thailand Constitutional Court voids Feb election*. *The Sunday Times*, 2014. 03. 21.

27 *Thai court rules general election invalid*. *BBC News*, 2014. 03. 22.

Milyen megoldást hozhatnak a választások Thaiföldön?

Az alapvető belpolitikai/társadalmi dilemma megoldása szempontjából a törvényhozási választások aligha hozhatnak áttörést, és jelenleg még az sem tűnik valószínűnek, hogy akár időleges enyhülés várható tőlük. E képlékeny állapot mégis alkalmat kínál arra, hogy számba vegyük a Thaiföld mai politikai helyzetét leginkább befolyásoló tényezőket, és értékeljük szerepüket a válság alakulásában. Első helyen – hasonlóan bevezető gondolatinkhoz – Bhumibol Adulyadej királynak szentelünk figyelmet.

Az idős uralkodó és családi körének hozzáállását – persze az alkotmányos előírások mellett – alapvetően két szempont határozhatja meg. Egyrészt a dinasztikus öröklés sokáig már semmiképpen nem halasztódó kérdése. A Chakri család érdeke, hogy a hagyományos patrilineáris öröklésrendnek megfelelően az idő eljövetelével IX. Rama egyetlen fia, az egyébként nem igazán népszerű Maha Vajiralongkorn koronaherceg minél „simábban” foglalhassa el ősei trónját. Ehhez, valamint egyáltalán a monarchia fenntartásához alapvető szükséglet a súlyosabb belpolitikai válság (adott esetben egy polgárháborús helyzet) elkerülése. A dinasztia és környezete számára e tekintetben a nepáli királyság sorsa szolgál riasztó példával, ahol 2008-ban éppen egy polgárháborút lezáró kompromisszum eredményeként számolták fel a monarchiát, hogy a hatalmat magához ragadó baloldali (maoista) párt ezzel is gyengítse a reakciónak ítélt konzervatív ellenfeleit. Itt persze azonnal jelezhetjük, hogy minden jel szerint a thaiok viszonyulása uralkodójukhoz lényegesen eltér a nepáliakétól, erről azonban valójában keveset tudunk. Az igen szigorú felségsértési törvény ugyanis erős öncenzúrára készíti az embereket,²⁸ így a dinasztia sem tudhatja, hogy az uralkodót körülvevő rajongás mennyire őszinte.²⁹ Egy válságos helyzetben – melynek kialakulásáért a királyt is felelősnek érzik – gyorsan változhat a közvélekedés.

Emellett – már csak a szerteágazó családi összefonódások miatt is – az uralkodó alapvetően a konzervatívokkal szimpatizál, így leginkább az ő tértnyerésüket látná szívesen a belpolitikában. A karizmatikus, népszerű és ezért az uralkodó köreiből a rendszerre nézve igen kockázatos elemnek tekintett Thaksin hazatérését azonban ő is elkerülné. Nem véletlen, hogy a kétezres évek társadalmi megmozdulásai során a demokrata pártiak szimpatizánsai rendre monarchiapárti jelszavakkal, illetve a dinasztia zászlaját uraló sárga színbe öltözve léptek fel.

A fentiek tükrében nem meglepő tehát, hogy Thaiföld királya tartózkodó, és igyekszik minél kevésbé látható szerepet játszani a két nagy érdekcsoport huzakodásában. A haderő és a konzervatív oldal határozottabb megnyilvánulásai mögött azonban – okkal vagy sem – rendre ott sejtik a befolyását, ami különösen a 2010-es tüntetések véres felszámolásakor vetett rá felettebb rossz fényt.

Kalandos belpolitikai „előélete” ellenére a hadsereg az utóbbi években szintén érezhetően óvatosabbá vált a belpolitikai konfliktusokkal kapcsolatos állásfoglalások terén. A thai katonai elit jól érzékeli a társadalomban végbemenő változásokat, és komolyan

28 Nemrég például Sondhi Limthongkult, a PAD korábbi vezéraktivistáját ítélték két év szabadságvesztésre felségsértés miatt. Saiyasombut, Saksith: *Ex-yellow shirt leader Sondhi found guilty of insulting Thai monarchy*. *Asian Correspondent*, 2013. 10. 02.

29 *A right royal mess – Thailand's king and its crisis*. *The Economist*, 2008. 12. 04.

tart attól, hogy az ellentétek további mélyülése esetleg forradalmi helyzethez vezethet. Bár a haderő többnyire stabilizáló tényezőként tekint magára, egy ilyen helyzet kezelésére nincs igazán felkészülve. Már a 2006. évi államcsíny alatt is aggodalom kísérte a katonák részéről bangkoki akciójukat, a lakosság esetleges reakciója miatt. A konzervatívok fellegvárának számító metropolisz lakói akkor könnyen vették az esetenként bohózatba fulladó műveletet (amelyben persze az is jelentős szerepet játszott, hogy a király is a hadsereg mögött állt),³⁰ a közhangulat azonban sokat romlott azóta.

Ezért – bár Prayuth Chan-ocha vezérkari főnök nem zárta ki a fellépés lehetőségét³¹ – végül a januári megmozdulások során sem került sor katonai akcióra. Sajátos, hogy az erőszak elharapódzása egy bizonyos határig mind a kormányoldalnak, mind az utcai ellenzékieknek érdeke lett volna. Előbbi háborúskodás szításának vádjával próbálhatta volna lejáratni ellenfelét, míg utóbbi a saját népe elleni támadás ürügyén a hadsereg védelmét követelhetne volna, tehát lényegében egy újabb puccsot provokálva ki.³² Végül egyik forgatókönyv sem vált valóra, ami mutatja, hogy a főbb szereplők kockázatvállalási hajlandósága nem végtelen. Az ellenzéki megmozdulások lanyhulása 2014 márciusának heteiben eleinte biztónak tűnt a rend fokozatos helyreállításának szempontjából, az alkotmánybíróság március 21-i döntése azonban újabb lökést adott a demonstrációknak. Ebben a helyzetben a thai haderő – ha el akarja kerülni az újabb kényszerű hatalomátvételt – csak a két oldal közötti párbeszéd ösztönzésére törekedhet. A siker azonban igen kétséges, és sok függ attól is, hogy az ügyvezető kabinetnek mennyire sikerül mederben tartania az esetleg újra feltámadó utcai erőszakot.

Az ellenzékiek alapproblémájára – a Shinawatra család kormányzati hatalmának fennmaradására – a tervezett általános törvényhozási választások a legkevésbé sem ígértek megoldást. A Pheu Thai párt ugyanis minden hozzáférhető adat szerint továbbra is átütő támogatottsággal rendelkezik az ország lakosságának körében, s azt az amnesztiatörvény körüli kampány sem tudta komolyan erodálni. Ilyen feltételek mellett szinte biztosra vehető, hogy egy törvényes és tiszta választási folyamat eredményeképpen Yingluk Shinawatra miniszterelnök-asszony újabb mandátumot kap a választóktól. Az ellenzék javaslata a nézeteltérések elsimítására egy úgynevezett Népi Tanács felállítása lett volna,³³ amelynek összetételét nem választás útján határoznák meg, hanem a király nevezné ki a tagjait. A szükségesnek ítélt alkotmányos reformok végrehajtását erre a másfél évnyi időtartamra létrehozandó testületre bízták volna. Az elgondolás európai szemmel szinte nevetségesnek tűnik, a thai konzervatívok köreiben azonban markánsan jelen van az a meggyőződés, hogy a parlamentáris demokrácia korrump és romlott rendszer, ezért az állam ügyeinek rendezését okosabb lenne egy „jó emberekből” álló társaságra bízni, amely a dinasztiaival is bensőséges viszonyt ápol. Kiábrándulásukat a demokratikus mechanizmusokból persze nagyban felerősítette az is, hogy képviselőknek 2001 óta nem sikerült választásokat nyernie, azokat rendre a Shinawatra család érdekköréhez tartozó erők hozták.

30 Mishra: i. m. 149. o.

31 Tumcharoen, Surasak: *Yingluck fears of military coup if violence flares up in 'Bangkok shutdown'*. *People Daily Online*, 2014. 01. 10.

32 A demonstrálók ezzel kapcsolatos szándékaira többen felhívták a figyelmet. Lásd például *Thailand: Conflict Alert*. *International Crisis Group*, 2014. 01. 13.

33 *Thai protest leader explains demand for „people's council"*. *Xinhua*, 2013. 12. 04.

A kormány számára ez az elképzelés természetesen nem jelentett komoly tárgyalási alapot. Egyrészt azért, mert támogatottságának köszönhetően nyert helyzetben volt a választásokon, s emellett a demokrácia érvényesülésével is érvelhetett, másrészt azért, mert a kinevezett testület összetételében biztosra vették a konzervatív főlényt, ami a Pheu Thainak tetsző reformok esélyét kizárta volna, miközben az általa is elfogadott testület intézkedéseinek legitimitását már nehezen vonhatta volna kétségbe. Komolyan erősítette érvelésüket, hogy a Népi Tanács felállításának ötlete mindennek számított, csak demokratikusnak nem.

Thaiföld – Indonézia után – a feltörekvő délkelet-ázsiai térség második legnagyobb gazdasága, helyzete ezért a szélesebb környezetére is jelentős hatással van. Ez az elmúlt években a változó intenzitású belpolitikai küzdelmek dacára nem jelentett nagy problémát, mert az ország dinamikus fejlődését ezek nem látszottak komolyan veszélyeztetni. Napjainkban azonban változóban van ez a kép: a nemzetközi gazdasági folyamatokkal foglalkozó elemzők az utóbbi hónapokban kiadott nyilatkozataikban egyre borúsabban ítélik meg Thaiföld kilátásait.³⁴ A napjainkban domináns vélemény szerint az ország pozíciói kezdik komolyan megcsúszni a belpolitikai feszültségeket. A thai gazdaság versenyképessége régiós versenytársaiéhoz viszonyítva nagyot csökkenhet, és a GDP növekedése is szerényebb lesz a vártnál, nagyjából 3% körül alakulhat, ami régiós összehasonlításban megtorpanásként hat. A bizonytalanság fennmaradása e tekintetben is rossz ómen.

A korábban már részletezett földrajzi és szociológiai megoszlás a két vezető párt tömegbázisának tekintetében továbbra is fennáll. Meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy a szemben álló felek etnikai gyökereiket tekintve túlnyomórészt egyaránt thaiok, még ha a regionális identitás tekintetében van is közöttük némi eltérés. Ez azt is jelenti, hogy a más-hol általában igen szenzitív etnikai dimenzió nem igazán érvényesül a thai krízis során.

Mint már érzékeltettük, a lakosság szélesebb rétegeiben az utóbbi évtizedben lezajlott politikai aktivizálódás jelensége a társadalom fejlődésének folyamatához kapcsolódik, és mint ilyen, nem visszafordítható. Hosszú távon a krízis megoldása nem képzelhető el a status quo „bebetonozásával”. Bár a választások bojkottjával a konzervatív erők egyelőre sikeres taktikai fegyverre leltek, a tradicionális elitcsoportok számára végül aligha marad más lehetőség, mint a feltörekvő rétegek beengedése az országos politika formálásába. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ne kísérelhetnék meg a baloldal felmorzsolását, illetve a Shinawatra család végletes lejáratását. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy folyton a hadsereg vagy az uralkodó beavatkozását várva a konzervatívoknak nincs esélyük releváns politikai válaszokat adni ezekre a változásokra, és gyenge kormányaik a megfelelő társadalmi legitimitáció hiányában aligha lennének hosszú életűek. A Shinawatra-klán köré épített ellenségkép ideológiai mozgósító ereje nélkül mai állás szerint kevés tényező maradna, amelyet az urbánus elit a polgári középosztályhoz tartozókon kívül szélesebb rétegek megszólítására tudna használni. Mindent egybevetve, ha visszatekintünk az ország elmúlt évtizedére, a DP kisebbségbe szorulása természetes jelenségnek tűnik.

2014. május 22-re a fegyveres erők türelme végül elfogyni látszott a politikai elittel szemben. Bár Chan-ocha tábornok, vezérkari főnök érezhetően ódzkodott a bejáratott

34 Lásd például Thailand: No easy way out. *Asia Special Report*. Nomura Global Markets Research, 2014. 01. 21.

katonai hatalomátvétel forgatókönyvétől, a kilátástalan belpolitikai helyzet mégis lépésre kényszerítette. A thai hadsereg május 20-án a hadiállapot bevezetése mellett eleinte – egy „puccsközeli”, de azzal mégsem teljesen megegyező állapotot előidézve – a politikai erők közötti közvetítés szándékával lépett fel, ám május 22-én a vezérkari főnök a televízió nyilvánossága előtt jelentette be, hogy a fegyveres erők átveszik a kormányzat feletti ellenőrzést. Ezzel egyszerre az eddigi, tárgyalásos megegyezésre irányuló erőfeszítések kudarca is egyértelművé vált. A katonai hatalomátvétel mindenképpen csak a probléma elodázásának ideiglenes eszköze lehet, kockázatai és következményei pedig a bangkoki dráma újabb felvonásához tartoznak majd, amely azonban már túlmutat e tanulmány kronológiai keretein.

Bhumibol Adulyadej uralkodása egy hosszú korszakot fog át Thaiföld történelmében. Elkerülhetetlenül közelgő halála csak további bizonytalansággal fenyeget a tartós belpolitikai válsággal küzdő délkelet-ázsiai államban. Nagy kérdés, hogy az „atyját” vesztő konzervatív oldal hogyan reagál majd, de az biztos, hogy a helyzet sürgeti a kiegyezést. A témával foglalkozó publicisták az utóbbi években előszeretettel idéznek egy régi thai jóslatot, mely szerint a Chakri-dinasztia mindössze kilenc generációt ér majd meg a hatalomban, utána az összeomlás következik.³⁵ Ennek persze nincs semmilyen tudományosan értékelhető tartalma, de ha nem sikerül stabilizálni a hagyományos és feltörekvő társadalmi erők viszonyát, ez az állítólagos prófécia akár könnyen valóra is válhat.

35 Lásd például Bohane, Ben: *Dinasty and Democracy: Thailand's Dilemma*. *The Diplomat*, 2009. 02. 02.